

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף צג

למדנו במשנה - הירוש סומך: בן שירש קרבן שהפריש אביו ומת, מביאו לבית המקדש וסומך עליו.

תני רב חנניה קמיה דרבא "יורש אינו סומך יורש אינו מימר": רב חנניה גרס ברייתא האומרת הפוך. רבא מקשה: **והא אנן תנן 'הירוש סומך ומביא את נסכיו ומימר':** במשנתנו כתוב הפוך! **אמר ליה איפכא?** רב חנניה שאל את רבא - האם אהפוך את הגירסה של הברייתא? **אמר ליה:** אמר לו רבא - אינך צריך להפוך את הגירסה, כי הברייתא הזו נוקטת בשיטת רבי יהודה החולק על משנתנו. ככתוב בברייתא להלן שיש בזה מחלוקת רבנן ורבי יהודה.

הגמרא מבארת את המחלוקת:

מאי טעמא דר' יהודה? וכו': רבי יהודה לומד מ"קורבנו" הנאמר בסמיכה בקרבן שלמים, למעט שדוקא בקרבנו יש דין סמיכה ולא בקרבן שירש מאביו. ובנוסף, רבי יהודה לומד 'תחלת הקדש' מ'סוף הקדש'. כלומר את דין 'תמורה' שהוא תחילת ההקדשה של הבהמה התמורה, מדין 'סמיכה' הנעשית בסוף שלב ההקדשה (כי הסמיכה נעשית לפני שחיטת הבהמה). ואם כן אנו לומדים תמורה מסמיכה, כמו שב'סוף הקדש' יורש אינו סומך בקרבן אביו, כך גם ב'תחילת הקדש' יורש אינו ממיר את קרבן אביו.

ורבנן - המר ימיר וכו': אבל רבנן לומדים מריבוי הלשון בתמורה "המר ימיר" לרבות את הירוש שממיר בקרבן אביו. ובנוסף רבנן לומדים 'סוף הקדש' מ'תחילת הקדש', דהיינו לומדים סמיכה מתמורה, כמו שבתמורה שהיא בתחילת הקדש יורש ממיר, אף סמיכה שהיא בסוף הקדש יורש סומך.

שאלה: **ורבנן האי 'קרבנו' מאי עבדי ליה?** מה הם דורשים מהמילה 'קורבנו'? והרי הם לא דורשים כמו רבי יהודה למעט קרבן אביו! תשובה: **'קרבנו' ולא קרבן עובד**

כוכבים, 'קרבנו' ולא קרבן חבירו, 'קרבנו' לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה: כפי שביארנו בראש העמוד. יש שלוש "קורבנו" מיותרים. א. למעט שאין עושים סמיכה בשביל גוי, ב. שאין עושים סמיכה בשביל ישראל אחר, ג. שכל הבעלים של הקרבן צריכים לסמוך.

ורבי יהודה: אבל רבי יהודה שצריך "קורבנו" אחד למעט קרבן אביו, מהיכן הוא ילמד את שלושת הדינים הללו, והרי נשאר לו רק שני "קורבנו"? והתשובה - שהוא לא סובר את הדין השלישי שכל בעלי הקרבן צריכים לסמוך על הקרבן.

ואי נמי: וגם אם נאמר שהוא כן סובר את הדין השלישי, אבל הוא סובר שאת הדין הראשון והשני אפשר ללמוד מ"קורבנו" אחד. דהיינו את הדין שאי אפשר לסמוך בשביל גוי, ואת הדין שחבירו לא סומך בשבילו, לומדים מאותו מקום, שאי אפשר לסמוך בשביל אחרים בין גוי ובין ישראל. ואם כן נשאר לו שני "קורבנו" מיותרים, אחד לקרבנו ולא קרבן אביו, והשני לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה.

שאלה: ורבי יהודה האי המר ימיר מאי עביד ליה? והרי הוא סובר שאין תמורה בקרבן אביו, ואם כן מה מרבים מ"המר ימיר"? תשובה: **מיבעי ליה לרבות את האשה. דתניא וכו':** בגלל שכל הפרשה של תמורה נאמרה בלשון זכר, מניין אנו יודעים לרבות גם את האשה (שאם עשתה תמורה בקרבן שלה, התמורה חלה והיא מקבלת מלקות)? על כך תלמוד לומר "המר ימיר" לרבות אותה.

ורבנן - דרשי מ'ואם': אבל רבנן שמרבים מ"המר ימיר" קרבן אביו, מניין הם מרבים אשה לתמורה? והתשובה - מהאות ו' של "ואם המר ימיר". **ור' יהודה 'ואם' לא דריש:** אבל רבי יהודה לא דורש את האות ו'.

משנה: **הכל סומכין, חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועובד כוכבים והעבד והשליח האשה.**

וסמיכה שירי מצוה: סמיכה היא חלק מהמצווה אבל אינה מעכבת את הכפרה, ולכן היא מוגדרת כ"שיריים" של המצוה.

על הראש בב' ידים. ובמקום שסומכין שוחטין. ותכף לסמיכה שחיטה: סמיכה נעשית על הראש של הבהמה בשתי הידיים של הסומך. ובאותו המקום שעומדת

הבהמה בסמיכה, שם עושים לה את השחיטה. וצריך לעשות את השחיטה מיד אחרי הסמיכה.

נמרא: בשלמא וכו': מובן מדוע חרש שוטה וקטן לא סומכים, כי הם אינם ברי דעה. וכן עובד כוכבים לא, כי נאמר בסמיכה "בני ישראל" ללמד שרק בני ישראל סומכים ולא עובדי כוכבים. אבל לא מובן מדוע סומא לא סומק?

רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי: אמרו שני ביאורים. אחד אמר - לומדים גזירה שווה מהמילה "סמיכה" שנאמרה בפרשת סמיכה, ונאמרה בקרבן של 'זקני עדה' הסומכים על פר העלם דבר של ציבור. כמו שזקני העדה אינם עוירים, משום שדין עיור פסול (ככתוב "כולך יפה רעייתי ומום אין בך" ללמד שכמו שהדיינים מנוקים בצדק כך הם מנוקים ממום), כך גם בסמיכה בשאר קרבנות עיור פסול.

ואחד אמר - לומדים גזירה שווה 'סמיכה סמיכה' מעולת ראייה. כמו שבעולת ראייה סומא פסול (כפי שלומדים מ"ראה יראה"), כך גם בסמיכה על שאר קרבנות סומא פסול.

שאלה: ולמאן דאמר מעולת ראייה, מאי טעמא לא יליף מן 'זקני עדה'? **תשובה:** דנין יחיד מיחיד, ואין דנין יחיד מציבור: עלינו ללמוד קרבן של יחיד מקרבן של יחיד. ולכן אנו לומדים סמיכה בקרבנות יחיד מעולת ראייה שהיא קרבן יחיד. ואין לומדים קרבן יחיד מפר העלם דבר שהוא קרבן של ציבור.

שאלה: ולמאן דיליף מזקני עדה, מאי טעמא לא יליף מעולת ראייה? **תשובה:** דנין מידי וכו': עלינו ללמוד ממקום שכתוב "סמיכה" בפרשה עצמה, כמו שבפרשת סמיכה כתוב 'סמיכה' בגוף הפרשה. ולכן אנו לומדים מפר העלם דבר שנאמר שם במפורש סמיכה. ואיננו לומדים מעולת ראייה שלא נאמר בה במפורש סמיכה, והיא לומדת את הסמיכה מעולת נדבה כדלהלן.

דתני תנא קמיה דרב יצחק בר אבא: נאמר בעולה שהקריב אהרון הכהן ביום השמיני למילואים "ויקרב את העולה ויעשה **כמשפט**" המילה "כמשפט" מלמדת שהוא עשה אותה כמשפט של עולת נדבה. ומכאן אנו לומדים שכמו שבעולת נדבה יש דין סמיכה, כך גם בעולת חובה יש דין סמיכה.

גם עולת ראייה היא 'עולת חובה', ולכן גם היא טעונה סמיכה.

*

למדנו במשנה - והעבד והשליח והאשה:

תנו רבנן: נאמר בסמיכה בקרבן שלמים שלוש פעמים "ידו", ללמד שדוקא בעל הקרבן סומך בידו, ולמעט שלוש דברים. א. לא יד עבדו, ב. לא יד שלוחו, ג. לא יד אשתו. דהיינו ששלושתם אינם יכולים לעשות סמיכה בעבורו.

שאלה: כל הני למה לי? תשובה: **צריכא וכו':** אם היה כתוב "ידו" רק פעם אחת, היינו ממעטים רק עבד כי הוא לא חייב במצוות (כגבר). אבל שליח שהוא חייב במצוות, והרי 'שלוחו של אדם כמותו', הוא כן יוכל לסמוך בשביל הבעלים. ולכן אנו צריכים את הפעם השניה למעט גם שליח. ועדיין היינו חושבים שדוקא שליח מתמעט כי הוא לא נחשב כגופו של הבעלים, אבל אשתו שהיא כגופו תוכל לסמוך בשבילו, ולכן כתוב גם פעם שלישית.

למדנו במשנה - סמיכה שירי מצוה:

תנו רבנן, "וסמך ... ונרצה": נאמר בסמיכה "וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו". ולכאורה קשה, וכי סמיכה מכפרת? והלא הכפרה תלויה בזריקת הדם, ככתוב "כי הדם הוא בנפש יכפר"! אלא הפסוק בא לומר שהסמיכה היא מצוה מן המובחר. ואם שייר אותה מחוץ למצוה ('שיירי מצוה'), מעלה עליו הכתוב כאילו לא התכפר מן המובחר, אפילו שכיפר לו הקרבן.

ותניא גבי תנופה כי האי גוונא: יש ברייתא דומה לגבי תנופה. נאמר "ולקח כבש אחד אשם לתנופה לכפר עליו". וגם כאן קשה, וכי תנופה מכפרת? והלא אין כפרה אלא בדם! אלא לומר לך שתנופה היא מצוה מן המובחר, ואם עשאה לתנופה שיירי מצוה וכו'.

למדנו במשנה - על הראש:

תנו רבנן: נאמר "וסמך ידו על ראש" מכאן לומדים שידו צריכה להיות על הראש של הבהמה ולא על הצואר של הבהמה. ולא על 'הגביים' = הגב של הבהמה. ולא על החזה שלה. כלומר שלוש פעמים נאמר "ראשו", ללמד על שלושת הדרשות הנ"ל. (רש"ש).

קושיא: כל הני למה לי? למה צריך שלוש לימודים ואי אפשר ללמוד אחד מהשני?
תירוץ: צריכי וכו': אם היה כתב רק פעם אחת, היינו חושבים שזה בא למעט רק את הצוואר, כי הוא לא נמצא ביחד עם הראש (אלא למטה), אבל אפשר לסמוך על הגב כי הוא נמצא ביחד עם הראש. קמ"ל הלימוד השני שאי אפשר לסמוך על הגב. ועדיין היינו חושבים שדוקא על שניהם אי אפשר לסמוך כי לא התרכבה בהם מצות תנופה, אבל החזה שעושים איתו תנופה כן יהיה אפשר לסמוך עליו, קמ"ל מהלימוד השלישי שלא.

איבעיא להו ידו על הצדדין מהו? האם ניתן לעשות סמיכה על הצדדים של הראש (דהיינו על הלחיים של הבהמה)?

תא שמע. דתניא אבא ביראה ברבי אליעזר בן יעקב אומר - ידו על ראשו ולא ידו על הצדדין.

בעי רבי ירמיה מטלית מהו שתחוץ? אם הניח מטלית בין ידיו לראש הבהמה, האם היא חוצצת והסמיכה פסולה?

תא שמע - ובלבד שלא תהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח.

למדנו במשנה - ובשתי ידיים:

מנא הני מילי? אמר ריש לקיש: נאמר "וסמך אהרן את שתי ידו" מצד אחד כתוב "ידו" בלשון יחיד, ומצד שני כתוב "שתי" דהיינו שתי ידיים. אלא זה 'בנה אב' - כלומר זה בא ללמד לכל מקום שנאמר "ידו" שהכוונה לשתי הידיים, עד שיפרט לך הכתוב רק יד אחת.

אזל רבי אלעזר: הלך רבי אלעזר ואמר את הדברים הללו בבית המדרש, ולא אמר אותם בשם ריש לקיש. שמע זאת ריש לקיש והקיפיד על רבי אלעזר שלא אמרם בשמו.

אמר ליה אי סלקא דעתך וכו': שאל ריש לקיש את רבי אלעזר - אם בכל מקום שכתוב "ידו" הכוונה לשתי הידיים, אם כן מדוע כתוב בתורה בעשרים וארבעה מקומות "ידיו" בכתיב מלא? ובין המקומות שהקשה לו, היו הפסוקים הבאים, "ידיו תביאנה", "ידיו רב לו", "שיכל את ידיו". ורבי אלעזר שתק ולא ידע מה לענות.

לכתר זנח דעתיה וכו': לאחר שנתיישבה דעתו של ריש לקיש, הוא שאל את רבי אלעזר - מדוע לא ענית לי שרק לגבי סמיכה, כשכתוב "ידו" הכוונה ל"ידיו"?

רבי אלעזר מקשה: בסמיכה נמי כתיב "ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו!" ריש לקיש משיב: סמיכה זבהמה קאמרי: התכוונתי שבכל מקום שנאמר "ידו" בסמיכה על בהמה הכוונה ל"ידיו", ולא בסמיכה על ראש של אדם. (ובסמיכה על בהמה לא כתוב אף פעם "ידיו").

למדנו במשנה - ובמקום שסומכין שוחטין, תכף לסמיכה שחיטה:

קושיא: מאי קאמר? אם תכף לסמיכה שחיטה, ברור שבמקום שסומכים שם שוחטים, ומדוע צריך לומר זאת? תירוץ: הכי קאמר במקום שסומכין שוחטין שתכף לסמיכה שחיטה: כלומר המשנה באה להסביר מדוע במקום שסומכין שוחטין? בגלל שתכף לסמיכה שחיטה וצריך לשחוט מיד אחרי הסמיכה.